

Модуль 1. Поняття і види права інтелектуальної власності.

Авторське право і суміжні права

Тема 1. Введення в інтелектуальну власність. Система законодавства і державної правової охорони інтелектуальної власності

Враховуючи важливість вивчення дисципліни «Право інтелектуальної власності» Міністерством освіти і науки України у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації незалежно від їх підпорядкування і форм власності з 2005/2006 рр. запроваджено дисципліну «Інтелектуальну власність» за програмами підготовки спеціалістів та магістрів для всіх спеціальностей. Цей навчальний курс введено з метою опанування студентами юридичних знань як запоруку подальшої успішної професійної діяльності пов'язаної із особливостями правового регулювання суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності.

Завданням дисципліни є набуття студентами компетенції щодо:

1. здатності орієнтуватися у системних основах створення, правової охорони, захисту і комерційної реалізації об'єктів права інтелектуальної власності;
2. здатності орієнтуватись у системах правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності України, особливостях державного регулювання інтелектуальною власністю;
3. здатності використовувати знання про систему правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності, міжнародну співпрацю та угоди в умовах інтеграції в єдиний європейський освітній простір;
4. здатності використовувати знання про правову охорону об'єктів права інтелектуальної власності у процесі професійної діяльності.

Державна система правової охорони інтелектуальної власності засвідчила низьку ефективність у розв'язанні ключових завдань і нездатність забезпечити розвиток сфери інтелектуальної власності як важливого елементу національної інноваційної системи та базису інноваційної економіки держави. Недосконала та інертна на зміни система державного управління сферою правової охорони інтелектуальної власності призвела до відсутності істотного прогресу в адаптації нормативно-правової бази до сучасних економічних та політичних умов (боротьба з “патентним тролінгом”, Інтернет-піратством, задоволення потреб ІТ-галузі, військовопромислового та агропромислового комплексів тощо). Концептуальні засади реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, які було затверджено 1 червня 2016 року розпорядженням Кабінету Міністрів України, зараз втілюються у життя.

Державна служба інтелектуальної власності (надалі – ДСІВ), яка до останнього була центральним органом виконавчої влади, діяльність якого

спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі і який реалізував державну політику у сфері інтелектуальної власності, була ліквідована 19 травня 2017 року. Тому сьогодні система організації державного управління сферою інтелектуальної власності має дворівневу структуру:

- Міністерство економічного розвитку і торгівлі (надалі – Мінекономрозвитку) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності;
- державні заклади, віднесені до сфери управління ДСІВ (Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності», Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав», Державне підприємство «Інтелзахист»).

Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) – це єдиний в Україні державний заклад експертизи, який проводить експертизу заявок на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем, зазначення походження товарів, тощо) на відповідність умовам надання правової охорони, робить висновки експертизи за заявками, бере участь у підготовці до державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та офіційної публікації відомостей про них, забезпечує ведення відповідних державних реєстрів, є центром міжнародного обміну виданнями.

Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (надалі – ДО «УААСП») була створена для забезпечення здійснення державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Сьогодні ДО «УААСП» відповідно до статуту здійснює управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права.

Державне підприємство «Інтелзахист» було створено з метою організації і забезпечення ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, забезпечення процесу видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, запровадження заходів з легалізації комп'ютерних програм та правомірного їх використання, ведення реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення.

При цьому, процедури експертизи об'єктів інтелектуальної власності, державної реєстрації прав інтелектуальної власності, видачі охоронних документів (патентів, свідоцтв), ведення державних реєстрів, реєстрації договорів про передачу (ліцензування) прав інтелектуальної власності, інформаційна, видавнича діяльність, а також діяльність з узагальнення практики застосування законодавства, забезпечуються Укрпатентом.

Ефективність державного управління в реалізації поставлених стратегічних завдань залежить не лише від обґрунтованості їх визначення та якісного розрахунку, а й від створення дієвої системи органів управління. Саме органи управління є провідниками, фактичними виконавцями державної політики в певній сфері. Від розподілу повноважень між ними та організації їхньої діяльності залежать результати здійснення державного управління в певній сфері суспільних відносин, у тому числі у сфері інтелектуальної власності.

Основою побудови інноваційної економіки, заснованої на знаннях, є визнання інтелектуальної власності товаром та забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності. Як відомо, у США інтелектуальні індустрії створюють 34,3 % ВВП, у країнах ЄС – 39 % ВВП, тоді як у структурі економіки України домінує сировинна продукція та продукція обробки з низькою часткою доданої вартості.

Ефективна державна система правової охорони інтелектуальної власності є одним із ключових факторів зростання інвестиційної привабливості країни, а отже, державна політика у сфері інтелектуальної власності безпосередньо пов'язана із економічною політикою країни. Економічне прогнозування, визначення пріоритетних сфер і галузей, залучення інвестицій, формування економічної стратегії та її реалізація є сферою відповідальності Мінекономрозвитку.

При формуванні державної політики у сфері інтелектуальної власності необхідно враховувати світовий досвід та переймати найкращі практики організації. Так, поширеною світовою практикою при побудові системи управління інтелектуальною власністю є підпорядкування організації, що здійснює надання правової охорони об'єктам права інтелектуальної власності, профільному міністерству, яке відповідає за розвиток економіки, торгівлі та промисловості. Така система застосовується у переважній більшості розвинених країн з інноваційною економікою.

Реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні передбачено шляхом запровадження дворівневої державної системи правової охорони сфери інтелектуальної власності шляхом створення Національного органу інтелектуальної власності України, який належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі. При цьому передбачається, що фінансування діяльності такого органу здійснюється за рахунок зборів за дії, пов'язані з охороною прав інтелектуальної власності. Такий варіант є оптимальним, оскільки передбачає реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності з урахуванням передового досвіду зарубіжних країн шляхом створення якісної та ефективної структури організації державного управління сферою інтелектуальної власності.